

André Pieyre de Mandiargues (Bárdos László)

André Pieyre de Mandiargues-ról

Nevében a „Pieyre” a Pierre keresztnév régiesített írásváltozata. Családja Nîmes-ből származott. Gyermekkorát Normandiában töltötte. Felnőttként Európán kívül főként a Földközi-tenger keleti partvidékén utazgatott. A német megszállás idején Monacóban élt. Közel került a szürrealistákhoz; jól ismerte a festészetet és korának nagy festőit. Már a harmincas években bő terméű költőnek mondható, de eléggé későn – 1943-ban – jelent meg első kötete. Szélesebb körű ismertségre regényeivel tett szert: a *La Marge* 1967-ben elnyerte a Goncourt-díjat. Magyarul ez az egyetlen műve látott napvilágot önálló kötetben: az Európa adta ki Tellér Gyula fordításában és utószavával, *A legkülső körön* címmel (Modern Könyvtár, 177).

Még két novellája került bele magyar nyelvű gyűjteményekbe; versei és – hazájában szintén megbecsült – esszéi közül (tudomásunk szerint) egyetlenegy sem jutott el a magyar olvasókhoz.

Mandiargues költészete két ágon kapcsolódik a szürrealizmushoz, anélkül, hogy bármikor is tétélesen követte volna Breton tanait (egyébként is a háború utáni ún. második nemzedékhez tartozott, amelynek képviselőit – közülük még Julien Gracq nevét érdemes kiemelnünk – egymással is, mesterükkel-mestereikkel is jóval lazább szálak kötötték össze, mint a húszas években indult „nagy nemzedék”-et). Egyrészt kedveli a nyelvvel, kivált a szavak hangalakjával űzött játszadozások minden formáját (e tekintetben Prévert-rel is rokonítható). Másrészt a csoda, a fantasztikum tematikus és kifejezésbeli lehetőségei vonzzák – e nemben hol a (klasszikus) mítoszokból merít (l. például *Asztüanax* című kötetét [1957]), amelyhez, igaz, ő maga a következő kommentárt csatolja: „Ez a név, Asztüanax, valójában nem Hektór jellegtelen fiára utal, hanem a sirályok és a halászcsérek hangját idézi, amint ott rikoltoznak a tengerparton, a krétakőből emelkedő s fészkekkel telelyuggatott sziklafalak előtt, amelyek gyermekkorom legszebb napjait szegélyezték.”

Első kötetében (*Dans les années sordides*; 'A mocskos évek alatt') prózaversek sorakoznak. Egy-egy darab jobbra valamely köznapinak tetsző tárgy, jelenség személytelen tónusú leírásával indul, s csakhamar magára ölti a különösség, a nyugtalanító véletlenszerűség – többnyire erősen érzéki, erotikus színezetű és morbiditással telített – jegyeit. A dikció nagyrészt választékos, emelkedett hangú, s bizonyos klasszicizáló eszményekhez a barokkos pompa, cizelláltság stilisztikai jegyeit társítja. Mandiargues szereti meghökkenteni az olvasót, nemritkán tisztán ésszerűnek látszó moz-

zanatokkal készítve elő a fantasztikum, a „csodás elem” betörését a szöveg jelentésszerkezetébe.

Életművében – az ismertetett jellemvonások alapján is – könnyen fölismerhetők bizonyos irodalmi hatások. Ezek általában a XIX. századi francia irodalomnak kevésbé előtérben álló – magyar fordításban pedig alig ismert – „különc” szerzőihez vezetnek: Charles Nodier, Aloysius Bertrand, Villiers de L’Isle-Adam munkásságához. De talán még szembetűnőbb a német romantika bizonyos alkotóinak, pl. Achim von Arnimnak, E. T. A. Hoffmann-nak az ihletése.

Költőnk epikusként is lírai látásmódot érvényesít. Novellái prózaverseiből ágaznak ki, regényei pedig virtuózan bővített novellák. A fantasztikum mind erősebb bennük, és a tematikai, motívikai repertoár új műfajváltozatot is megérlel munkásságában: a meseszerűség gyakran mesei kompozícióval épül egybe. Történetei azonban továbbra is mindinkább „sötét” mesék: bennük s általuk a botrányos véletlen nyomul be hőseinek rendezett életébe. Az író, bár nem mond le kedvelt témáiról (és olykor egzotikus színhelyeiről), a rövidre fogott elbeszélő formákról a regényre való áttérése közben átalakítja elbeszélői magatartását. A „novellamesék” tünékeny, körvonalatlan alakjai után megjeleníti a szerzői én egy-egy alakmását: „Ezúttal nem az emlékezethez folyamodom, hanem egy tanút keltek életre.” Példa: Rebecca Nul, *A motorkerékpár (La motocyclette)* hősnője – bár neve *senkit*, illetve *semmit* jelent – már érzékein és saját, személyes emlékezetén szűri át a történetet az olvasó számára. *A legkülös körön* Sigismond-ja Barcelona mulatói közt ögyelegve annál is megrendítőbb példázatot nyújt a halálnak kiszolgáltatott, gyorsan múló örömökbe feledkezésről, mivel mintegy az ő lépteinek ritmusára vesszük birtokba történetét. Kétségtelen, hogy ez a regény közelít egyfajta „realista” epikai hagyományhoz, de erejét is nagyrészt ennek a vegyítettségnek köszönheti.

A Krétakor című, 1961-ben megjelent kötet, amelyből két verset fordítottunk, valójában az életmű belső időrendjével is játszik; ugyanis java részben még az 1930-as évekből való, korábban ki nem adott verseket tartalmaz. Az itt olvasható két vers tehát, ha úgy tetszik, a francia költészet két korszakához is hozzákapcsolható.

Bárdos László